

Sporttalent herkend!

Door kennis van sport en bewegen en kennis van het kind en zijn ontwikkeling is de docent Sport en Bewegingsonderwijs (SBO) een zeer geschikte professional om sporttalent te herkennen en een rol te spelen in de ontwikkeling van talent. Opmerkelijk is dat de rol van de docent SBO tot op heden meestal niet verder reikt dan het 'opmerken van kinderen die goed kunnen bewegen'. Het SBO heeft in Nederland geen formele rol in het herkennen en ontwikkelen van sporttalent. Terwijl het vak hier uitstekende kansen toe biedt. In dit artikel zal worden beschreven welke mogelijkheden er zijn en welke onderzoeksinitiatieven worden ondernomen om de docent SBO een sterkere rol te geven in het herkennen en ontwikkelen van sporttalent in Nederland.

Door: Sebastiaan Platvoet, Marije Elferink-Gemser &

Chris Visscher

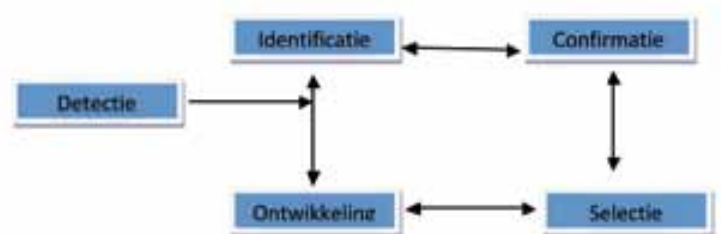
Noot van de redactie: in dit artikel is door de auteurs bewust gekozen voor de term 'docent Sport en Bewegingsonderwijs (SBO)'. Deze afkorting dient niet te worden verward met de afkorting zoals die ook wordt gehanteerd voor Speciaal Bewegingsonderwijs.

Nederland heeft ambities om in de sport te behoren tot de toptien in de wereld. Excellerende topsporters zijn een uitstekende manier voor 'Hollandpromotie'. Sport is een middel om de wereld te laten zien hoe innovatief, progressief, ambitieus, sportminded en prestatiegericht Nederland is (Nota Tijd voor Sport, 2006). Ook in het Olympisch Plan 2028 is uitgebreid aandacht voor topsport. Een toppositie in de sport wordt echter niet zo maar bereikt. Successen die Nederland in het verleden heeft behaald zijn geen garantie op succes in de toekomst. In een uitgebreide studie in zes landen naar internationaal sportsucces concludeert De Bosscher e. a. (2009) dat twee pijlers in vrijwel alle landen onderontwikkeld zijn. Dit zijn 'sportwetenschappelijk onderzoek' en 'talenterkenning en talentontwikkeling'. Door in deze twee pijlers te investeren kan een land een voor-sprong nemen op de concurrentie en zijn kleine landen in staat de competitie aan te gaan met de grote landen die beschikken

over onder andere meer financiële mogelijkheden en een grotere populatie (De Bosscher et al, 2009).

Talenterkenning en Talentontwikkeling

Talenterkenning en talentontwikkeling is een proces dat kan worden opgedeeld in vier verschillende fasen (zie figuur 1): talentdetectie (herkennen van sporttalent dat nog niet actief is binnen een bepaalde sport), talentidentificatie (het identificeren van talent al actief in een sport), talentontwikkeling (het ontwikkelen van sporttalent) en talentselectie (het continue proces van identificatie) (Williams and Reilly, 2000). De leeftijd waarop de verschillende fasen idealiter plaatsvinden verschilt per sport en is vooral afhankelijk van de meest geschikte leeftijd om topprestaties te leveren. Onderzoek (Ericsson, Krampe & Tesch-Römer, 1993; Helsen, Starkes & Hodges, 1998) heeft aangetoond dat in veel vakgebieden (o.a. muziek, kunst, wetenschap, sport) de top pas wordt bereikt na circa 10 jaar of ongeveer 10.000 uur intensieve training. Deze norm wordt in de sport nog wel eens bediscussieerd. Het is in ieder geval duidelijk dat jarenlange training vereist is om ook in de sport op topniveau te kunnen meedoen. Dit betekent dat voor veel sporten het essentieel is dat talent al op vroege leeftijd wordt herkend. En juist in het detecteren (herkennen) van de potentie van een kind kan de docent SBO een belangrijke rol spelen.

Figuur 1. Vier fasen in talenterkenning en talentontwikkeling (Williams & Reilly, 2000)

Het Sport & Bewegingsonderwijs

Sport en SBO zijn niet hetzelfde, maar hebben wel veel overeenkomsten met elkaar (Mountakis, 2000). Het is daarom verbazingwekkend dat er slechts heel weinig onderzoek is gedaan naar talent in het SBO. Met de Nederlandse Olympische ambities en een toenemende aandacht voor excellentie in het onderwijs (zie o.a. *OnderwijsBewijs.nl*) liggen er nu goede mogelijkheden om de rol van de docent SBO in het herkennen en ontwikkelen van talent te versterken.

In Nederland is van oudsher in het onderwijs niet veel aandacht voor talenten en excellente prestaties. Dat geldt voor het gehele onderwijs maar ook voor het SBO. 'Die goede leerling die redt zich wel', 'die goede beweger vindt vanzelf wel de weg naar de sportvereniging waar de talenten worden ontwikkeld', 'ach, die leerling vindt zijn plek wel in de georganiseerde sport', het zijn nog steeds veelgehoorde argumenten tegen het hebben van aandacht voor talenten in het onderwijs. Dit heeft echter twee negatieve gevolgen.

1. Het kind dat talent heeft voor sport en bewegen ontvangt niet die aandacht en zorg die past bij zijn mogelijkheden terwijl het kind dat net zo zeer verdient als de zwakke beweger.
2. Het vak mist een unieke kans om de waarde van het vak te vergroten en dé plek te zijn waar potentieel sporttalent wordt herkend en ontwikkeld.

De geschikte plaats

Om verschillende redenen is het SBO geschikt om een rol te spelen in het herkennen van potentieel sporttalent. Op de eerste plaats omdat in principe elk kind in Nederland SBO volgt. Dit betekent dat door gebruik te maken van SBO om talenten te herkennen alle kinderen in Nederland kunnen worden bereikt. De sport is nu afhankelijk van de kinderen die zichzelf aanmelden bij een bepaalde sport. Talentdetectie vindt momenteel in Nederland dan ook slechts in zeer geringe mate plaats.

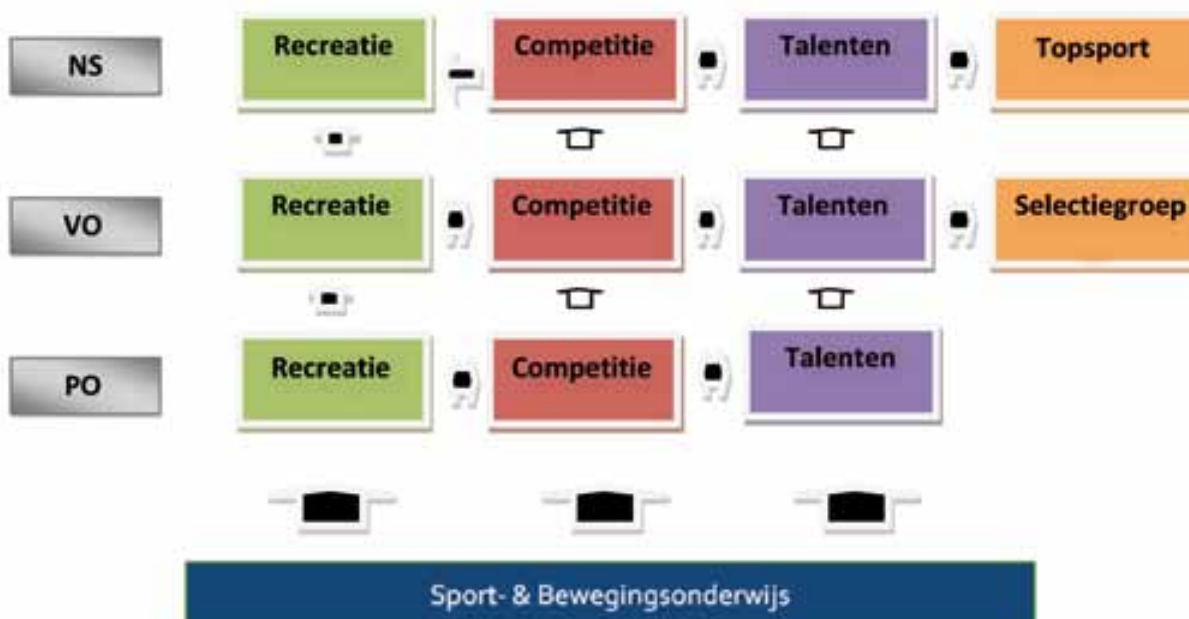
Een tweede reden is dat de vaardigheden (o.a. motorisch, sociaal-affectief, cognitief,) die in het SBO worden ontwikkeld een belangrijke rol spelen in het ontwikkelingsproces van een talent. In de sport worden voornamelijk prestatiebepalende factoren gemeten. Echter, een talent is niet alleen diegene die nu beter presteert dan leeftijdgenoten maar ook de potentie heeft dat in de toekomst te blijven doen (Elferink-Gemser, Visscher, Lemink, Mulder, 2004; Howe, Davidson & Sloboda, 1998; Helsen, Hodges, Van Winckel & Starkes, 2000). Motorische, cognitieve en sociaal-affectieve vaardigheden hebben een belangrijke invloed op de mate waarin een talent zichzelf kan ontwikkelen tot een topsporter. Vooral op jonge leeftijd is de potentie van een kind af te meten aan hoe goed en hoe snel kinderen (nieuwe) vaardigheden ontwikkelen en leren (Van Rossum & Gagné, 2004). Dit kun je het leervermogen van het kind noemen en juist het SBO is, anders dan de sportvereniging, een omgeving waar door adequate begeleiding, evaluatie en toetsing ook veel inzicht en een afgewogen oordeel kan ontstaan over het leervermogen van het kind op meerdere gebieden.

Ten derde, het talentontwikkelingsproces is een langlopend proces. Een sterke intrinsieke motivatie is essentieel om het proces succesvol te doorlopen en te blijven investeren in de eigen ontwikkeling. Een taakgericht leerklimaat, waarin niet het beter presteren dan anderen maar het maximale halen uit de eigen mogelijkheden centraal staat, is essentieel voor een succesvolle talentontwikkeling. De vakdocent is o.a. door zijn pedagogische en motivationele kwaliteiten in staat om zowel een uitdagend en taakgericht leerklimaat te creëren als de motivatie van leerlingen over de tijd heen in kaart te brengen.

De vierde en laatste reden waarom de vakdocent een belangrijke rol zou moeten spelen in het herkennen van de sportmogelijkheden van een kind zijn de kwaliteiten van de SBO-docent ten aanzien van basismotorische vaardigheden (o.a. rennen, springen, draaien, rollen, balanceren). Het is aannemelijk te veronderstellen dat zonder uitstekende basismotorische vaardigheden een carrière als topsporter minder kans van slagen heeft (Abbot et al, 2002). De vakdocent SBO is de meest geschikte professional om deze vaardigheden op jonge leeftijd bij leerlingen aan te leren en om de beheersing ervan bij leerlingen vast te stellen.

SBO en topsport

Een tegenargument dat vaak gebruikt wordt om geen aandacht te hebben voor talent in het onderwijs, is dat het onderwijs dan in dienst komt te staan van de (top)sport. Dit tegenargument willen we graag ontkrachten. Het SBO staat door aandacht voor talent niet in dienst van de sport. Dat zou namelijk betekenen dat de minder getalenteerden tekort zou worden gedaan (Kirk & Gogely, 2000). Het uitgangspunt dat gehanteerd wordt is 'Ieder kind verdient dezelfde kansen, maar heeft niet dezelfde mogelijkheden'. Het Queenslandmodel (1995) geeft schematisch goed de relatie weer tussen SBO en sportparticipatie. Het houdt rekening met de verschillende niveaus waarop kinderen kunnen sporten (recreatief, competitief, talent- en topniveau,) gekoppeld aan verschillende fasen in het leven (zie figuur 2). Dit model zou de vakdocent

Figuur 2. Aangepast Queenslandmodel sportparticipatie en Sport & Bewegingsonderwijs
PO = primair onderwijs, VO = voortgezet onderwijs, NS = na school

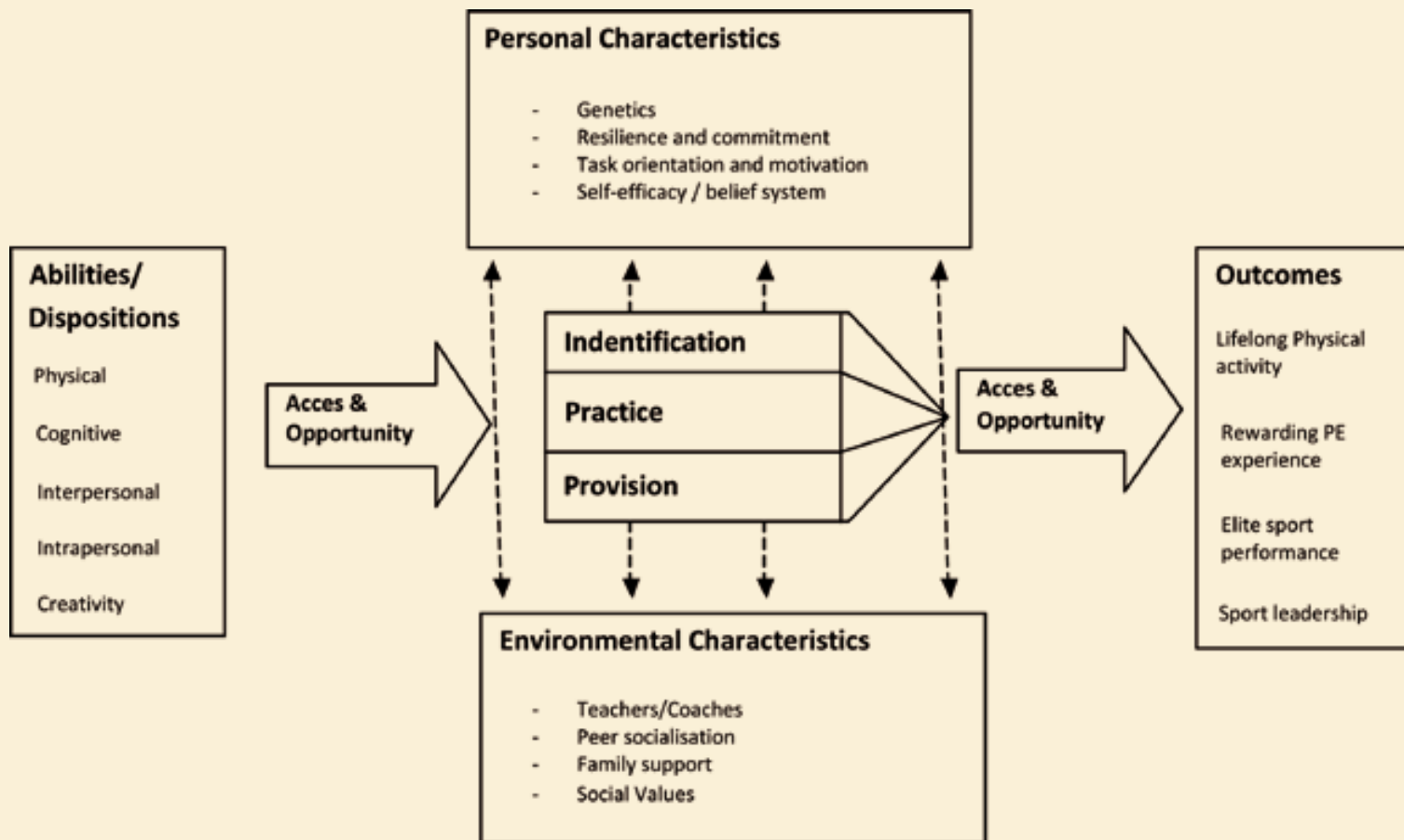
bij het voorbereiden op een actieve deelname aan de sport en beweegcultuur van elke leerling voor ogen moeten houden: niet alleen leerlingen stimuleren actief deel te nemen aan de sport en beweegcultuur maar ze ook 'begeleiden naar het juiste niveau'. Ook voor kinderen met talent voor sport en bewegen zou daarom voldoende aandacht moeten zijn!

Focus van onderzoek

Bewegingswetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen (RuG) heeft zich de laatste tien jaar op het thema Talentherkenning en Talentontwikkeling in de sport sterk geprofileerd. Ook doet zij al jaren onderzoek in het SO, met name naar kinderen met motorische achterstanden maar ook bij kinderen in het reguliere onder-

“Welke vaardigheden en kenmerken zijn de beste voorspellers voor de mogelijkheden van een kind om zich te ontwikkelen tot een topsporter?”

Bailey en Morley (2006) hebben een model (zie figuur 3) ontwikkeld waarin het proces van talentontwikkeling in het SBO wordt weergegeven. Het model is afgeleid van het Differentiated Model of Giftedness and Talent (DMGT) (Gagné, 1993; 2000). Dit educatieve model houdt rekening met het samenspel tussen talentherkenning en talentontwikkeling en met het dynamische en multidimensionale karakter van sporttalent (Vaeyens et al, 2008). Een centrale vraag waar we in de komende jaren met behulp van onderzoek een antwoord op proberen te geven is wat het relatieve

Figuur 3. Model of Talent Development in Physical Education (Bailey and Morley, 2006)

wijs en kinderen op LOOT-scholen. Op basis van de genoemde mogelijkheden en argumenten voor het SBO, de opgedane kennis en ervaring bij Bewegingswetenschappen en de kennis en ambities van de Hogeschool Arnhem en Nijmegen (HAN) zich verder te profileren op het thema Talentherkenning en Talentontwikkeling, is de samenwerking tussen deze instituten verder geïntensiveerd. Naast een aantal andere onderzoeken zal in de komende jaren onderzoek worden gedaan naar talentherkenning en talentontwikkeling in het SBO. Tot op heden is hier nog weinig onderzoek naar gedaan (Bailey, et al, 2004). Het onderzoek dat is gedaan toont aan dat talentherkenning voor vakdocenten complex is en tot op heden nogal subjectief plaatsvindt (Bailey et al, 2009). Een van de belangrijkste vragen die beantwoord moet worden is:

belang is van verschillende vaardigheden (onder andere sociale, motorische, cognitieve) voor het talentontwikkelingsproces. Dit is naar verwachting verschillend voor verschillende sporttakken. Hier zal in de verschillende aspecten en fasen van het onderzoek rekening mee worden gehouden.

Het eerste deel van het onderzoek richt zich op het in kaart brengen van vaardigheden van talenten en het relatieve belang hiervan voor het prestatieniveau in verschillende sporten. Met behulp van een vragenlijst zullen vakleerkrachten die werkzaam zijn in het primair onderwijs worden bevraagd naar wat volgens hen kenmerken van talentvolle sporters zijn. Op basis van de resultaten van dit vragenlijstonderzoek en op basis van de bestaande kennis over

Waauw

talent worden vervolgens meetinstrumenten ontwikkeld waarmee vaardigheden van talentvolle leerlingen in de praktijk uitgebreid kunnen worden getest.

Uiteindelijk moeten de onderzoeken een instrument opleveren dat naast de eigen expertise van de docent een goed hulpmiddel is om talentvolle leerlingen in de leeftijd van 5-8 jaar beter te kunnen herkennen voor de verschillende takken van sport. In een samenwerking tussen sport en school is het vervolgens de taak van de vakdocent en de sportvereniging om het talent optimale kansen te bieden om zijn/haar mogelijkheden verder te ontwikkelen.

Ambitie

De RuG en HAN willen ook in de komende jaren een belangrijke bijdrage blijven leveren aan het verbeteren van talentherkenning en talentontwikkeling in Nederland. Daarin past zeker ook om met behulp van wetenschappelijk onderzoek het vak SBO meer *evidence based* te maken, en dan specifiek onderzoek naar het herkennen en ontwikkelen van sporttalent door de vakdocent SBO. Dit onderzoek moet een heldere, toegevoegde en toepasbare opbrengst voor de SBO-praktijk opleveren.

Voor het doen van onderzoek en om de resultaten van de onderzoeken te implementeren is samenwerking met en medewerking van het werkveld essentieel. In de komende jaren hopen wij gebruik te kunnen maken van jullie expertise. Gezamenlijk hebben we namelijk hetzelfde doel: kwalitatief hoogwaardig onderwijs verzorgen waarin alle kinderen ongeacht hun niveau optimale kansen krijgen om hun mogelijkheden te ontwikkelen.

Bronnen

Abbot, A., Collins, D., Martindale, R. & Sowerby, K. (2002). *Talent Identification and Development: An Academic Review*. Edinburg: SportsScotland

- Bailey, R. & Morley, D. (2006). Towards a model of talent development in physical education. *Sport, Education and Society*, 11(3), 211-230
- Bailey, R., Tan, J.E.C. & Morley, D. (2004). Talented pupils in physical education: secondary school teachers' experiences of identifying talent within the 'Excellence in Cities' scheme. *Physical Education & Sport Pedagogy*, 9(2), 133-148
- Bailey, R., Morley, D. & Dismore, H. (2009). Talent development in physical education: a national survey of policy and practice in England. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 14-1, 59-7
- De Bosscher, V., De Knop, P. Van Bottenburg, M. Shibli, S. & Bingham, J. (2009). Explaining international sporting success: An international comparison of elite sport systems and policies in six countries. *Sport Management Review*, article in press
- Elferink-Gemser, M.T., Visscher, C., Lemmink, K.A.P.M., Mulder, Th. (2004). Relation between multidimensional performance characteristics and level of performance in talented youth field hockey players. *Journal of Sports Sciences*, 22, 1053-1063
- Gagné, F. (1993). Constructs and models pertaining exceptional human abilities, in: K.A. Heller, F.J. Monks, R. Sternberg & R. Subornik. *International Handbook of Research and Development of Giftedness and Talent* (Oxford, Pergamon Press), 573-585
- Gagné, F. (2000). Understanding the complex choreography of talent development through DMGT-based analysis, in: K.A. Heller, F.J. Monks, R. Sternberg & R. Subornik. *International Handbook of Research and Development of Giftedness and Talent* (2nd edn) (Oxford, Elsevier)
- Ericsson, K.A., Krampe, R.T.H. & Tesch-Römer, C. (1993). The role of deliberate practice in the Acquisition of Expert Performance. *Psychological Review*, 100: 363-406
- Helsen, W., Starks, J.L. & Hodges, N.J. (1998). Team sports and the theory of deliberate practice. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 20, 13-25
- Howe, J.A., Davidson, J.W., Sloboda, J.A. (1998). Innate Talents: Reality or Myth? *Brain and Behavioural Sciences*, 21, 299-442
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2005). *Nota Tijd voor Sport. Bewegen, meedoen, presteren*. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport: Den Haag
- Van Rossum, J.H.A. & Gagné, F. (2004). Talent development in Sports. In Dixon, F.A. & Moon, S.M. (Eds), *The Handbook of Secondary Gifted Education* (pp. 281-316). Washington: National Association for Gifted Children
- Vaeyens, R., Lenoir, M., Williams, M. & Philippaerts, R. (2008). Talent Identification and Development Programmes in Sport. Current modes and Future Direction. *Sports Medicine*, 38(9), 703-714
- Williams, A.M. & Reilly, T. (2000). *Talent identification and development*. *Journal of sport sciences*, 18, 657-667

Sebastiaan Platvoet is docent en onderzoeker bij Instituut Sport en Bewegingsstudies Hogeschool Arnhem en Nijmegen
Marije T. Elferink-Gemser is universitair docent bij Bewegingswetenschappen Groningen (RuG/UMCG)
Chris Visscher is voormalig docent LO en nu hoogleraar Jeugdsport bij Bewegingswetenschappen Groningen (RuG/UMCG).

Correspondentie:

Sebastiaan.Platvoet@han.nl